

## Korte gids voor de route door Historisch Dordrecht.

### Route richting de historische binnenstad , bekeken vanuit de stuurstoel vanaf het Wantij.

Varend vanuit de loods in westelijke richting ziet u recht vooruit de Prins Hendrikbrug, aangelegd in 1910. Daarmee werd het gebied aan de overzijde van het Wantij, naar zijn vorm als uiteinde van de Biesbosch de "Staart" genoemd, ontsloten als industriegebied. Voor de arbeiders die daar gingen werken werd in 1915-16 het Noorderkwartier gebouwd, de wijk rechts voor de brug. Het vormde een zelfstandig tuindorp in het verder nog onherbergzame gebied.

Het gebied na de brug is al vele jaren onderwerp van allerlei plannen. Links bevindt zich een uitgebreid gebied met de voormalige watertoren en divers grote gebouwen van de voormalige electriciteits centrale. De watertoren werd in 2008 omgevormd tot een hotel "Villa Augustus" met daarbij in het pomphuis een café-restaurant met een markt voor verse producten. Op het ommuurde terrein worden in een deel van de tuin groenten en bloemen gekweekt en aan de waterzijde bevindt zich een bijzondere siertuin. De ontwerpers en exploitanten zijn de voormalige eigenaars van Hotel New York in Rotterdam.

Aan de andere kant van het water is het botenhuis van de KNRM en ligt de oude duwboot René Siegfried, ooit in Dordrecht gebouwd. Een deel van de loodsen van voormalige scheepswerf de Biesbosch, de kraanbaan en langshelling blijven behouden als herinnering aan het industriële verleden. In de oude Biesbosch haven wordt een 'groen' binnenvaartmuseum project gerealiseerd. Daarachter wordt de nieuwe stadswijk "de Stadswerven ontwikkeld en gebouwd. De wijk wordt nu volgebouwd met diverse bouwstijlen. Aan de Wantij zijde komen een aantal waterwoningen.

Op de plaats van de sociale woningbouw aan de linkerzijde lag vroeger de lijnbaan, waar touw weed geslagen. Daarachter is de laatste van de ooit meer dan 73 Dordtse molens te zien, de "Kijck over den Dijk", gebouwd in 1713. De molen is in 1999 gerestaureerd en draait nu weer regelmatig graan tot meel onder leiding van vrijwillige molenaars.

We naderen aan de linkerzijde de Riedijkshaven, vroeger een balkengat, waar grote houtvloten vanaf de Boven-Rijn werden afgemeerd om te verwateren en te worden gezaagd voor de scheepsbouw. In dit gebied stonden toen veel zaagmolens en waren veel scheepswerven gevestigd. Nu is er een nieuw "landmark" neergezet, de torenhoge flats op het Noorderhoofd op de plaats, waar vroeger drie grote gashouders en een gasfabriek stonden.

Het 'open' water recht voor U is de Beneden Merwede, een uiterst druk bevaren en daardoor gevaarlijke rivier. Grote container schepen,. Tankers en duwbakken komen hier 24 uur per dag

voorbij op weg naar of komend van industriegebieden langs de Rijn. Iets verder stroomafwaarts bevindt zich het “Drierivierenpunt”, waar de Beneden Merwede, Oude Maas en Nord samen komen en het scheepvaartverkeer zich splitst. Het scheepvaartverkeer wordt gecontroleerd vanaf de verkeerspost van Rijkswaterstaat op het Duivelseiland ten ZW van de stad.

Voordat U de rivier opvaart wordt u tegengehouden door de Reddings-Brigade Dordrecht, die een aantal wherry's in konvooi naar de volgende insteekhaven zal begeleiden. U vaart langs de steiger van de Waterbus voor de snelle verbindingen naar Rotterdam en tussen de Drechtsteden.

### De Historische Binnenstad.

Langs de Merwekade, vroeger een drukke scheepvaartkade, waar ook nu nog een oud sleepersbedrijf te vinden is, vaart u onder de Boombrug de oude Wijnhaven in. Rechts van de brug bevindt zich het recent gerestaureerde hotel-restaurant Bellevue, dat hier al meer dan 100 jaar een prachtig uitzicht op het Drierivierenpunt biedt. Het gebied rondom de Wijnhaven is waarschijnlijk het oudste gebied van de stad. Het water heette rond 1200 de Thuredrith. Nadat er een dam in het watertje was ingelegd, ontstond langzamerhand de stad op de zandbanken langs de rivier. De dijk links, de Voorstraat, is waarschijnlijk de oudste bewoonde plaats van de stad en vormt nog altijd een hoofdwaterkering. Rechts ligt de Wijnstraat. De naam zegt al wat er verhandeld werd. In Dordrecht werden wonen en werken in grote huizen gecombineerd. Op de begane grond bevonden zich de wijnkelders, erboven werd gewoond. De zolders waren in gebruik als opslagruimte voor bijv. graan. Wijn, hout en graan waren in Dordrecht al in de 14<sup>e</sup> en 15<sup>e</sup> eeuw de belangrijkste handelswaren en zorgden, mede vanwege het ‘stapelrecht’ (alle handelswaren die de stad passeerden moesten eerst in Dordrecht op de markt worden gebracht) voor een heel vroege bloeiperiode. Haar positie als belangrijkste handelsstad van Holland heeft Dordrecht later verloren aan Rotterdam en Amsterdam. De Voorstraat en Wijnstraat lopen in een grote bocht met het water mee tot aan de andere kant van de stad. De Voorstraat was vroeger aan de uiteinden een echte winkelstraat en in het middendeel stonden vooral flinke woonhuizen. Nu zijn er alleen nog winkels. De wijnstraat was vooral de buurt van de patriciërs, regenten en kooplieden. Het hoge pand aan de linkerzijde is nog een van de grote pakhuizen uit de vroege 17<sup>e</sup> eeuw. Het is niet afgebroken of verlaagd, zoals veel andere oude huizen. De gevel aan de voorzijde is na een brand zodanig gerestaureerd, dat het meer een 19<sup>de</sup>-eeuws huis lijkt. De oorspronkelijke eigenaar was handelaar in Rijnwijn en later brouwer. De kade langs het water heet de Taankade. Hier stond vroeger een taanhuis, waar de netten bestemd voor de haringvangst met taan werden versterkt. Iets verder aan de andere kant (Wijnstraat) staat een groot patriciershuis met 2 kanonslopen als schoorstenen. Het is gebouwd rond 1650 door de stadhoudelijke architect Pieter Post in opdracht van een van de regenten uit de toen belangrijke familie van Beveren. Het huis heet “de Onbeschaamde” naar het blote manneke in het timpaan op dakhoogte.

U vaart onder de gietijzeren Nieuwbrug door. Deze 2<sup>e</sup> versie werd gebouwd in het midden van de 19<sup>e</sup> eeuw door de stadsarchitect Itz. Vroeger bevond zich tussen de 2 brugdelen een luik over de breedte van de brug, het zgn. mast- of oorgat. Dit kon worden open gezet zodat een schip met een staande mast kon passeren.

Ook nu nog is het belangrijk met het passeren van de bruggen goed het midden te houden. Door de enorme trek van de scheepvaart op de Merwede en Oude Maas kunnen onverwachte stromingen ontstaan.

De volgende brug is een voetgangersbrug, de Wijn brug. De beide zij-doorvaarten zijn gestremd, alleen het middendeel is bevaarbaar. Na de Wijnbrug vaart U door de Voorstraatshaven naar de overkluizing van het Scheffersplein. Op het plein, dat vroeger Beurs heette, staat het standbeeld van de schilder Ary Scheffer, die in 1795 in Dordrecht werd geboren maar al op jonge leeftijd naar Parijs verhuisde en daar een beroemd society-schilder werd. Na de onder doorvaart van het Scheffersplein krijgt u zicht op de achterkant van van het Stadhuis. Aan deze kant is het nog in de originele 14<sup>e</sup>-eeuwse staat. In 1383 werd het door lakenhandelaren als lakenhal en in 1544 door de toenmalige burgemeester, schout en schepenen in gebruik genomen als stadhuis. De al eerder genoemde stadsarchitect Itz zette er in 1835 een neoclassistische gevel voor en verbouwde ook de rest van het gebouw ingrijpend. Op zolder vindt U nog de originele middeleeuwse cellen.

Verder gaat het langs de achterkant van de huizen aan de Voorstraat en Grote Kerksbuurt, die aan de voorkant vaak in een heel andere tijd gebouwd lijken te zijn. Achterzijden van huizen zijn vaak het meest authentiek. Aan deze kant van de Voorstraatshaven is er de laatste eeuw niet zo erg veel veranderd. Nadat se de Pelsbrug hebben gepasseerd, naderen we de Grote Kerk.

Zoals bij veel grote oude stadskerken heeft men ook hier eeuwenlang gebouwd aan de gotische kerk naar Frans model. Bijzonder zijn het stenen gewelf, de prachtige 15<sup>de</sup>-eeuwse, rijk versierde houten koorbanken en de fraaie preekstoel uit de 18<sup>e</sup> eeuw. Met de toren is men begonnen rond 1440, maar omdat hij tijdens de bouw steeds verder uit het lood raakte, is hij nooit afgebouwd en kreeg in de 17<sup>e</sup> eeuw de 4 wijzerplaten. Na 2 twee ingrijpende restauraties staat hij nu stabiel, maar nog altijd ruim 2,5 meter uit het lood. Het uitgebreide carillon is beroemd vanwege zijn heldere zuivere klanken en wordt regelmatig bespeeld door onze eigen stadbeiaardier maar ook door binnen- en buitenlandse gasten. U kunt daarboven een kijkje nemen. Vanaf het water gezien voor de kerk vindt u de Pottenkade, vanwege de authentieke uitstraling van de haven een geliefde plaats voor filmopnamen.

We naderen het einde van de Voorstraatshaven, passeren de Leuvebrug en kijken uit op de Oude Maas. Rechts kijkt u nog in de oude houthaven, het Maartensgat, genoemd naar de toenmalige (1650) stadsbouwmeester Maarten van der Pijpen. Links van de ingang van de haven staat het Mazelaarshuisje. Het was het onderkomen van het Gilde van de Maze, de zakkendragers die de schepen laadden en losten. Zij verdeelden het werk door te dubbelen. Het opvallende gebouw met de zuilen aan de linkerkant achter de steigers van de Bomhaven, is de voormalige korenbeurs, wederom in neoclassistische stijl rond 1835 gebouwd door architect Itz. Wanneer wij rechtsaf de Oude Maas op gaan is grote voorzichtigheid geboden.

De Kade rechts is de Hooikade. De huizen werden hier gebouwd op de opgeworpen grond die afkomstig was uit het Maartensgat. In de tijd van de bouw waren het min of meer gelijkvormige blokken, meestal zonder deur- de ingang was aan de andere kant- en met ramen en daklijsten op dezelfde hoogte en grootte. Dat was voorgeschreven omdat deze rij huizen in de plaats kwam van een stukje stadsmuur en dus verdedigbaar moest zijn. Als U goed kijkt kunt u nog zien dat er hier en daar 'halve' huizen staan waarvan de andere helft is verdwenen. Voor we de eerstvolgende haven rechts weer in gaan, krijgen we zicht op de Catharijne poort uit 1652, één van de twee overgebleven

stadspoorten. Aan de andere kant van de Hooikade heeft ooit een identieke poort gestaan, de Annapoort. Het zouden de namen van twee burgemeestersvrouwen zijn geweest.

Bij de volgende haven, de Nieuwe Haven, aangelegd in de vroeg 15<sup>de</sup> eeuw, gaan we rechts weer de stad in. Eerst varen we onder de Engelenburgerbrug door. Deze is genoemd naar het ronde gebouw, iets verder naar achteren aan de rechterkant. Het is het laatste zichtbare deel van de oude stadsmuur en tegenwoordig woonhuis en kantoor en in bezit van de Vereniging Hendrick de Keijser. Vanwege zijn ronde vorm is het vernoemd naar de Engelenburcht in Rome. De jachthaven is in beheer bij de KDR&ZV, waarvan we het clubhuis in de bocht recht vooruit zien. Het is de tweede locatie van de Vereeniging. Jaarlijks doen heel veel passanten de haven aan. Vroeger lag in deze haven de oude drijvende botenloods van de vereniging en werd er in de haven en op de rivier geroeid. We varen verder en zien aan de linkerkant, even voorbij de Lange IJzeren brug, ook van Itz, een groot statig herenhuis. Museum van Gijn. Het was de handelaar in natuursteen Johan van Neurenberg die het in 1729 liet bouwen. De laatste bewoner was de bankier en groot Dordts kunstverzamelaar Simon van Gijn, die het na zijn dood in 1922 naliet aan de Vereniging Oud-Dordrecht om in te richten als museum. Op haar beurt droeg Oud-Dordrecht het in 1949 over aan de Gemeente. In 2008 werd het Huis van Gijn uitgeroepen tot Museum van het Jaar. Het is een volledig ingericht woonhuis museum met vertrekken uit verschillende perioden. Voor kinderen is vooral de fantastische speelgoedzolder heel aantrekkelijk.

Via de doorgang onder de Roobrug komen we in de historische Wolwevershaven. Vroeger stonden hier vooral veel pakhuizen en was het een echte werkhaven waar naar goed Dordts gebruik natuurlijk ook werd gewoond. In het grote pakhuis Stockholm moesten de zakkendragers vroeger met de zware balen op de rug tot aan de bovenste verdieping. Vlak na de brug staat het de scheepslift van Straatman, waar schepen met de achterzijde uit het water werden getild voor werkzaamheden aan roer en schroef. Rechts staan nog een aantal fraaie oude pakhuizen, sommigen met een Galerie op de begane grond, zoals de Compagnie van presentator Victor de Koninck.

Bij de volgende brug, de Damiatebrug, komen we weer op de rivier bij het Drierivierenpunt. Aan de rechterkant ziet U de belangrijkste behouden middeleeuwse stadspoort van Dordrecht, de Groothoofds poort. De Dordts Stedenmaagd zit in haar gesloten tuin omgeven door de stadswapens van allemaal steden die ook aan het water liggen zoals o.a. Muiden, Medemblik, Naarden., Hoorn en Schoonhoven en net als Dordrecht, verplichtingen hadden aan aan de Graven van Holland. Graven, prinsen, koningen en zelfs keizers zijn hier ooit vanaf het water de stad binnen gekomen. De poort is waarschijnlijk gebouwd rond 1450 en in de 17<sup>e</sup> eeuw aangepast. Hotel Bellevue, dat sinds jaar en dag deze naam draagt is recentelijk volledig gerestaureerd.

Langs de Merwekade varen we weer terug naar de ingang van het Wantij en van daar naar de roeivereniging.